

Бородін Олександр Іванович,
ад'юнкт кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НАУКОВІ ДИСПУТИ ЩОДО ФОРМУЛЮВАННЯ ПОНЯТТЯ ТИПОВОЇ СЛІДЧОЇ СИТУАЦІЇ РОЗСЛІДУВАННЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ, ЯКУ ВЧИНЯЮТЬ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Типові слідчі ситуації завжди вважалися однією з найбільш важливих і необхідних складових методики розслідування кримінальних правопорушень. І це зрозуміло, адже, по-перше, вони вирішують ряд вагомих завдань будь-якого кримінального провадження (планування, послідовність проведення окремих процесуальних дій), а, по-друге, дозволяють одразу висунути версії стосовно події протиправного діяння або особи правопорушника. Тому й розробка типових слідчих ситуацій розслідування торгівлі людьми, яка вчиняється в умовах збройних конфліктів, потребує детального опрацювання.

Як вірно відмічає С. Грищенко, щороку сотні тисяч людей мігрують у пошуках кращого життя. В той же час, автор зауважує, що обмеження, накладені міграційною політикою, у поєднанні з диспропорціями соціально-економічного розвитку різних країн, зменшують можливість робити це самостійно або користуючись законними та безпечними каналами. Як висновок, дослідник акцентує увагу, на таких аспектах: по-перше, щороку продовжує надходити інформація про сотні випадків торгівлі людьми – осіб, які у процесі міграції стають жертвами цього тяжкого протиправного діяння; по-друге, встановити їх точну кількість важко. Адже, як влучно вказує науковець, будь-які відомості про масштаби досліджуваного діяння опираються на факти, офіційно встановлені правоохоронними органами, громадськими організаціями або міжнародними агенціями. Тому через латентну природу зазначеного кримінального правопорушення слід наголосити на значній кількості ситуацій, про які не повідомляється [2, с. 35]. І дійсно, як показало вивчення матеріалів кримінальних проваджень, в переважній кількості випадків інформація про факт учинення торгівлі людьми в умовах збройних конфліктів надходила до правоохоронних органів від громадян, які є родичами або знайомими потерпілих (57 %) чи від громадян, які отримали інформацію про вчинене протиправне діяння або стали його свідками (15 %).

З приводу визначення поняття типової слідчої ситуації звернемось до позицій різних науковців. Для прикладу, Р. Л. Степанюк зауважував, що досліджувану наукову категорію можна встановити як «...сформульовану на підставі аналізу практики розслідування певної категорії злочинів абстрагована штучна модель, яка відображає стан наявної у слідчого інформації про обставини злочину й обставини, що

склалися на відповідному етапі розслідування» [4, с. 111]. А вже В. К. Весельський говорив про те, що «...слідча ситуація належить до кола понять криміналістичної тактики і вже в цій якості, як і інші тактико-криміналістичні поняття, реалізується в криміналістичній методиці». Автор аргументує вказаний умовивід тим, що вказана наукова категорія обумовлює тактику проведення конкретних слідчих (розшукових) дій [1, с. 195]. Як бачимо, вчені-криміналісти акцентують увагу як на обов'язковому опрацюванні матеріалів кримінальних проваджень, так і на потребі виокремлення типових слідчих ситуацій для можливості ефективного проведення окремих процесуальних дій (слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій та розшукових заходів).

В свою чергу, А. Іщенко та Г. Щербаков вказували на те, що опрацювання проблеми слідчої ситуації як наукової криміналістичної категорії має як теоретичне, так і прикладне значення. Теоретичне значення науковці формулюють як розроблення вказаного питання через призму об'єктивної потреби конкретизації сутності та поняття досліджуваної наукової категорії. А вже його практичне значення, на думку вчених-криміналістів, полягає в тому, що формулювання сутності слідчих ситуацій, їх класифікація, аналіз і оцінка надають перспективу об'єктивно вмотивувати вибір варіантів методики розслідування, що найбільшою мірою відповідали б обставинам і завданням певного етапу кримінального провадження [3, с. 57]. Тобто А. Іщенко та Г. Щербаков доцільно наголошували на важливості як теоретичного, так і практичного значення досліджуваної наукової категорії.

Зі свого боку, Є. С. Хижняк зазначає, що «...слідча ситуація, як і криміналістична характеристика, є одним із найважливіших інструментів у руках слідчого, що дозволяє максимально підвищити ефективність діяльності з розслідування злочинів, а володіння типовими слідчими ситуаціями дозволяє слідчому визначити коло пріоритетних завдань, уникнути непотрібної витрати часу й сил. На основі зіставлення типової слідчої ситуації й ситуації, що сталася під час розслідування конкретного злочину, використовуючи взаємозв'язки між елементами криміналістичної характеристики цієї групи злочинів, слідчий зможе оптимально спланувати процес розслідування й найефективніше вирішити завдання встановлення особи, яка вчинила злочин» [6, с. 197]. В даному випадку автор зауважує на важливості вирішення основних завдань кримінального провадження завдяки використанню вказаної криміналістичної категорії.

Найбільш вдалими, на нашу думку, є визначення С. С. Чернявського, який сформулював типову слідчу ситуацію як «...інформаційну модель з найбільш значущими властивостями та ознаками процесу розслідування в кримінальних провадженнях щодо злочинів певної категорії» [5, с. 405].

Підсумовуючи, вважаємо за необхідне надати авторське визначення типової слідчої ситуації як абстрагованої штучної моделі,

що сформована на основі опрацювання кримінальних проваджень конкретної категорії, та що відтворює становище існуючих в уповноваженої особи відомостей про обставини кримінального правопорушення та обставини, що склалися на конкретному етапі розслідування. Слід також наголосити, що типові слідчі ситуації розслідування торгівлі людьми, яка вчиняється в умовах збройних конфліктів, потребують конкретизації та визначення алгоритмів найбільш ефективної їх реалізації. Ці завдання будуть наступними напрямками нашого дослідження.

Список використаних джерел

1. Весельський В. К. Слідча ситуація як категорія криміналістичної тактики. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2011. № 25. С. 193–199.
2. Грищенко С. В. Протидія торгівлі людьми : навчальний посібник. Чернігів : Видавець Лозовий В. М., 2015. 224 с.
3. Іщенко А., Щербаков Г. Проблема слідчих ситуацій, як складова навчального курсу криміналістики. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2003. № 2. С. 57–63.
4. Степанюк Р. Л. Ситуаційний підхід у формуванні методик розслідування злочинів, вчинених у бюджетній сфері України. *Право і безпека*. 2013. № 3 (50). С. 110–115.
5. Чернявський С. С. Теоретичні та практичні основи методики розслідування фінансового шахрайства : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2010. 610 с.
6. Хижняк Є. С. Типові слідчі ситуації при розслідуванні статевих злочинів. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2012. № 4. С. 197–199.

Бреус Анастасія Юрївна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
ННІ № 2 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Волошин Олексій Гнатович,

старший викладач кафедри
криміналістичного забезпечення та судових
експертиз ННІ № 2 Національної академії
внутрішніх справ

ЗАГАЛЬНОПРАВОВЕ РОЗУМІННЯ РЕЙДЕРСТВА

Поняття права власності є продуктом первіснообщинного суспільства. Тогочасне право власності ототожнювалося з фактичним володінням річчю. Подальший прогрес суспільства, виникнення перших держав та розвиток товарно-грошових відносин зумовив розмежування між правомірним захопленням чужого майна (наприклад, на війні) та неправомірним заволодінням майном внаслідок крадіжки, грабежу